

Temperament

Základní vymezení

- vrozený, biologický základ osobnosti
- most mezi tělesným a duševním
- latinské "temperamentum" = "správné smísení, správný poměr"
- temperament označuje celou skupinu vlastností – celkové citové ladění osobnosti, převládající nálada,
- způsob citové a volní vzrušivosti, reaktivity a aktivity (bez ohledu na obsah!) v původním pojetí je ideální temperament vyvážený, daný dokonalou proporcí všech složek
- v běžné řeči "temperamentní" znamená velkou míru vitality, živosti, projevové bohatosti.

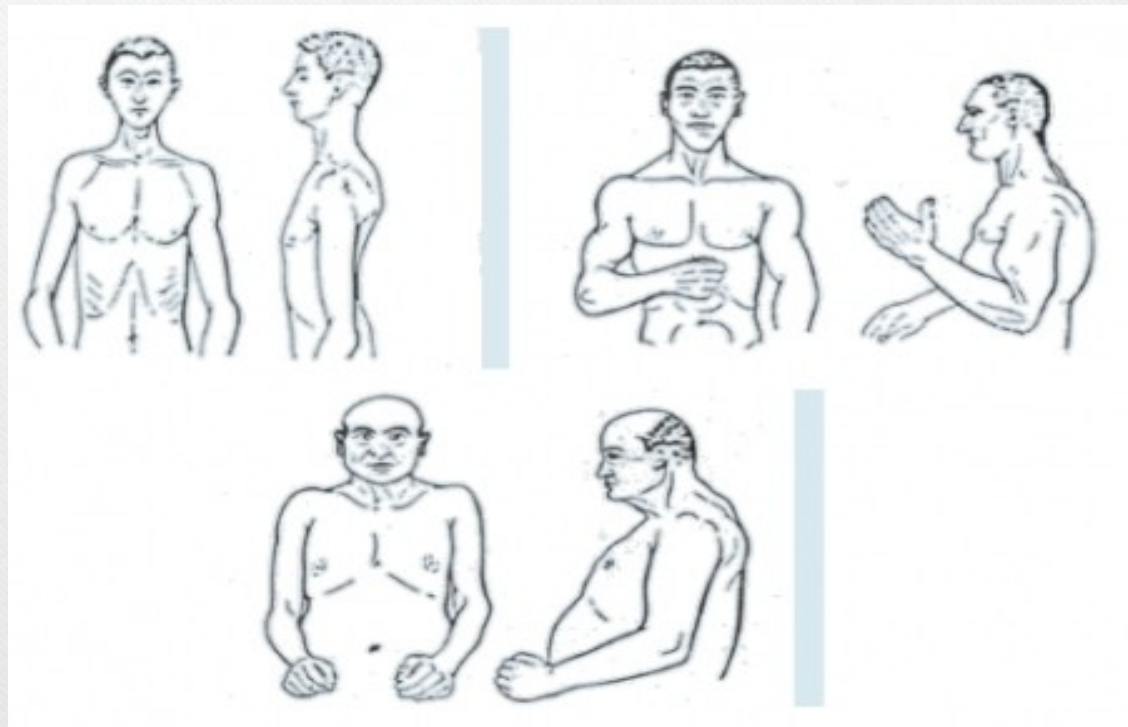
Hippokratés

- kategoriální pojetí již Hippokrates (později Galén) – čtyři klasické typy dané poměrem tělesných šťáv:
- melancholik (černá žluč)
- choleric (žluč)
- flegmatik (hlen)
- sangvinik (krev)

Krestschmerovy typy

Pojetí temperamentu podle Kretschmera

Ernst Kretschmer – temperamentové vlastnosti a nejdůležitější psychické poruchy souvisí se stavbou těla. Tři typy – pyknik, leptosom a atletik.

Pyknik - **Cyklotymní temperament** – sociabilní, milé, dobrosrdečné osoby. Spíše citový typ, časté střídání nálad, vzrušení a klidu, postava piknická, v patologickém případě směřuje k cyklofrenii (dnes maniodepresivní psychóza).

Astenik - **Schizotymní temperament** – je složitý, má dvojí osobnost, na povrchu hrubost nebo plachost, v nitru osobnosti bývá buď citová prázdnota nebo naopak nejjemnější citovost s bohatou fantazií. Spíše rozumový. Postava leptosomní. Patologický extrém schizofrenie.

Atletik - **Viskózní (epitýmni) temperament** – silné perseverační tendence, myšlenky, reakce a činy probíhají po stálých neměnných cestách, málo vybočují, jednání stereotypní. Spíše volní typ. Postava atletická. Patologický extrém epilepsie.

Třetí typ se nepodařilo příliš prokázat, první dva jsou do jisté míry platné dodnes (temperament a sklon ke konkrétní patologii), přiřazení k druhu postavy nepříliš přesvědčivé.

Typologie Carla Gustava Junga

Dělení temperamentu v závislosti na přístupu k okolnímu světu.

- **Introvert:** člověk žijící především svým vnitřním životem, avšak velmi vnímavý ke svému okolí, přemýšlivý, empatický pozorovatel, rozvázný ve svém jednání a opatrný ve svých citech, sklony k mlčenlivosti v případě neexistence relevantního tématu, preferuje nepřímou komunikaci (e-mail, dopisy, SMS) před hovorem. Ve společnosti preferuje menší skupinky (méně než 5-10 osob) introvertních lidí. V případě nutnosti je po určitou dobu schopen se chovat extrovertně.
- **Extrovert:** člověk žijící navenek – povrchní a spontánní ⇒ snadno komunikuje a dokáže zahajovat a udržovat i hovor „o ničem“, jedná rozhodně a rychle až zbrkle, po citové stránce je velmi otevřený ale jeho city jsou taktéž povrchní a je méně vnímavý ke svému okolí. Ke spokojenosti potřebuje být v centru dění, nejlépe i pozornosti, tudíž se rád objevuje na akcích s větším množstvím lidí.

Jung II.

- Často rozšířeným mýtem je tvrzení, že introvertní osobnost je nevšímavá vůči svému okolí a naopak extravertní velmi všímavá.
- Ve skutečnosti je to však obráceně – extrovertní osobnost je sice schopna vjemy ze svého okolí vnímat ve velkém množství, ale méně intenzivně...
- Důvodem vytrvalého přežívání tohoto mýtu je skutečnost, že introvertní osobnost si sice všímá mnohem více detailů, ale nechává si je pro sebe. Zároveň však vysoká kvalita vjemů způsobuje problémy s přetížením vnitřního myšlenkového procesu a pocity zmatenosti, vyčerpání.
- **Otázka: vztah introverze a inteligence?**

Pojetí temperamentu podle Eysencka

Hans Jürgen Eysenck (1916-1997) – určil tři základní faktory temperamentu, metoda – faktorová analýza dotazníků a posuzovacích škál.

1. **faktor extraverze** (podobné Jungovu pojetí) – typický extravert je družný, chodí do společnosti, mnoho přátel, vyhledává lidi, vzrušení, nerad samotu, často riskuje, chápe se příležitosti..., typický introvert je tichý, stahuje se do sebe, introspektivní, rezervovaný, drží si odstup, plánuje dopředu, nevyhledává vzrušení, preferuje určitý řád, nepodléhá okamžitým impulsům...

2. **faktor neuroticismus** – člověk s vysokým neuroticismem (=emočně labilní) je neklidný, úzkostný, dělá si zbytečné starosti, jeho citů je snadné se dotknout, poruchy spánku, noční děsy, závratě... Vyšší pravděpodobnost neurotického onemocnění.

Pojetí temperamentu podle Eysencka

3. faktor psychoticismus – člověk s vysokým psychoticismem je agresivní, chladný, sobecký, neosobní, impulsivní, asociální, má nedostatek empatie a citlivosti.

Faktor psychoticismu je nejméně průkazný, přechází dva faktory na sobě nezávislé, tedy schéma tvořící 4 typy, pojmenované dle Hippokratových kategorií. Kategoriální pojetí x pojetí kontinuálních dimenzí!

Eysenck se snažil dokázat, že jím detekované faktory mají **výrazný tělesný základ** – způsob fungování nervového systému. Mozková kůra – extraverti vytvářejí rychleji podmíněné spoje.

Autonomní nervový systém – hyperreaktivita u zvýšeného neuroticismu.

Pojetí J. H Eysencka – dvojdimenzální schéma

Moderní výzkum temperamentu Jerome Kagana

Studie zkoumající rysy temperamentu – úroveň aktivity, celkové emoční ladění, vytrvalost, sociabilita, impulsivita...potvrdit, že jsou hereditárně podmíněné

Metody: dotazníky a posuzovací škály rodičům o dětech, pozorování, testy

Longitudinální studie: pozorování malých dětí (už od 4 měsíců), analýza videozáznamů, snímání psychofyziologických korelátů. Porovnával 4 měsíce a 8 let, 2 roky a mladá dospělost – výsledky stabilní! Biologicky činnost amygdaly.

Vysoce reaktivní a nízcce reaktivní – základ introverze, extraverze.

Děti v chování **inhibované a neinhibované** – stydlivé a spontánní

Poději **reflektivní a impulsivní** typy – predikuje školní schopnosti, „medvědí test“.

Typologie skřivani x sovy (Lampert)

Skřivani - lidé silně a rychle reagující na vnější podněty.

Nejlepší výkony podávají ráno, v práci mají rychlý start, ale také se rychle unaví. Jsou to nadšenci, průkopníci, přinášejí nové koncepce a ideje.

Nerozpracovávají však detaily. Reagují rychle a silně na prudké infekce (zvýšenou teplotou, horečkou), zdravotní stav spíše labilní.

Sovy - lidé pomalu a slabě reagující na vnější podněty.

Klidní, rozvážní, ráno pomalý start, pracovní maximum odpoledne, večer. Nespěchají se závěry, promýšlejí věci, někdy až pedanterie. Systematikové, logické myšlení, matematické myšlení, abstrakce. Při prudkých infekcích nevýrazná teplota, uzdravování probíhá pomalu.